

2011WMC28 bijlage

Beleidsverkenning Cultuur 2012 – 2018

Provincie Utrecht
afdeling Economie, Cultuur en Maatschappij

- ambtelijk document, februari 2011 -

Inhoud

INLEIDING	2
DEEL I: ERFGOED	4
MEER FOCUS IN ERFGOEDBELEID	5
BASIS PROVINCIAAL ERFGOEDBELEID	5
SPEERPUNTEN 2012-2018	7
Agrarisch en industrieel productielandschap	7
Historische buitenplaatsen	8
Militair erfgoed	10
DEEL II: KUNSTEN EN MEDIA	13
SPEERPUNTEN 2012-2018: DE 4 I'S	14
innovatie en ondernemerschap	15
inspiratie	15
informatie	16
identiteit	17
SAMENVATTING	18
Deel I: Erfgoed	18
Deel II: Kunsten en Media	20

Inleiding

Cultuur als kernkwaliteit provincie Utrecht

Volgens het strategiedocument *Utrecht 2040* zijn *cultuur* en *aantrekkelijkheid van stad en landschap* de kernkwaliteiten van de provincie Utrecht. De provincie ontwikkelt zich tot een regio met naar verwachting 1,4 miljoen inwoners in 2040. De uitdaging is om de provincie blijvend leefbaar en aantrekkelijk houden voor bewoners, bezoekers en bedrijven. Het aanbod van cultuur en erfgoed is daarbij een belangrijke factor. Het strategiedocument *Utrecht 2040* fungeert als uitgangspunt van deze beleidsverkenning.

De uitdaging

Volgens de Atlas voor Gemeenten staat Utrecht op de tweede plaats van meest aantrekkelijke steden in Nederland.¹ Bepalende factoren zijn kennis (de aanwezigheid van kennisinstituten, hoogopgeleiden en kansen op de arbeidsmarkt), cultuur (musea, evenementen, podiumkunsten, erfgoed) en woonomgeving (kwaliteit van de woningvoorraad, winkel- en culinair aanbod en nabijheid van natuur).

De uitgangspositie is dus goed. Maar met de schaa sprong die Utrecht nog gaat maken, is het voor stad en provincie gezamenlijk de uitdaging:

- het culturele aanbod mee te laten groeien met het aantal inwoners;
- slim om te gaan met iedere vierkante meter in de provincie;
- de integratie van stad en regio te bevorderen;
- de kennissector verder uit te bouwen.

Utrecht 2018

Als stip op de horizon van deze beleidsverkenning is gekozen voor 2018 omdat Utrecht kandidaat is om dat jaar Culturele Hoofdstad van Europa te zijn, een gedeelde ambitie van stad en provincie. Om die ambitie waar te maken is het in stand houden van een gezonde culturele infrastructuur een belangrijke randvoorwaarde en moeten de speerpunten van provinciaal beleid en de programmering van Utrecht 2018 elkaar versterken.

Evaluatie Cultuurnota en kerntakendiscussie

De reden om nu een beleidsverkenning te schrijven is tweeledig. De eerste reden is herijking van het cultuurbeleid naar aanleiding van de tussentijdse evaluatie van de cultuurnota 2009-2012 *Cultuur is kracht*. De conclusie van de evaluatie is dat de uitvoering goed op schema ligt en dat de kwaliteit aan de verwachtingen voldoet. Maar het beeld is wel dat het resultaat gefragmenteerd is: veel verschillende kleine subsidies en projecten. De tweede reden is de provinciale kerntakendiscussie in relatie tot de verdeling van middelen voor de periode 2012-2015. Een belangrijk deel van het cultuurbeleid wordt al meerdere beleidsperiodes gefinancierd uit incidentele budgetten en daarover zullen in het coalitieakkoord afspraken moeten worden gemaakt.

Status beleidsverkenning

Deze beleidsverkenning dient ter inspiratie van nieuwe politici en bestuurders na de verkiezingen van maart 2011. De verkenning levert input voor het coalitieakkoord 2011-2015 en kan de basis vormen voor de cultuurnota en programma's in 2012-2018. Ideeën voor nieuw beleid zijn tot stand gekomen in overleg tussen team Erfgoed, team Kunsten en Media, andere beleidsafdelingen van de provincie Utrecht en externe partners.

---

¹ Marlet en van Woerkens; Atlas 2010 voor Gemeenten

Leeswijzer

De beleidsverkenning cultuur bestaat uit twee delen: Erfgoed en Kunsten & Media. De beleidsterreinen vormen samen het provinciaal cultuurbeleid zoals dat wordt vastgesteld in de vierjaarlijkse cultuurnota. Het raakvlak ligt in de gezamenlijke verantwoordelijkheid voor de instandhouding van de culturele infrastructuur van de provincie en een overlap op de terreinen educatie en participatie. In thematiek en werkveld zijn er ook belangrijke verschillen. De beleidsverkenning is daarom opgezet in twee delen, die afzonderlijk van elkaar leesbaar zijn.

Deel I: Erfgoed

De tijd maakt Utrecht mooier

Beleidsverkenning 2012 - 2018

Meer focus in erfgoedbeleid

Erfgoed geeft identiteit en economische waarde

In het strategiedocument *Utrecht 2040* wordt geconstateerd dat de interesse in het erfgoed van de eigen omgeving groeit, als tegenhanger van de globalisering. Internationale én regionale verbanden worden sterker. De cultuurhistorische waarde van de leefomgeving bepaalt in toenemende mate de 'identiteit' van stad en landschap: steden en regio's profileren zich met hun cultureel erfgoed. Erfgoed heeft daarbij ook een hoge economische waarde; het verhoogt de aantrekkelijkheid van Utrecht als woonomgeving en als vestigingsplaats van bedrijven en dat vertaalt zich ook in de grondprijzen.

Meer focus in erfgoedbeleid

Het doel van deze beleidsverkenning is meer focus aan te brengen in het erfgoedbeleid. Het streven is de huidige budgetten voor het Fonds Erfgoedparels, de Utrechtse Schatkamer, de Cultuurhistorische Hoofdstructuur en erfgoedbeheer te behouden en te versterken en de inzet te koppelen aan een beperkt aantal speerpunten. Op die manier worden ruimtelijk beleid, monumentenzorg, roerend erfgoed-beleid (musea en archieven) en publieksbeleid geïntegreerd en wordt versnippering van middelen voorkomen. De rol van de provincie kan verschuiven van subsidiënt naar opdrachtgever.

Drie speerpunten

De belangrijkste erfgoedthema's voor de komende jaren zijn agrarisch en industrieel productielandschap, historische buitenplaatsen en militair erfgoed. Deze keuze is gebaseerd op erfgoedwaarden die goed aansluiten bij de ruimtelijke kerntaak van de provincie. Op deze terreinen kan de provincie echt het verschil maken. In verschillende mate spelen deze thema's overigens ook nu al een rol in het erfgoedbeleid. Nieuw is vooral de integrale benadering van deze thema's vanuit de verschillende deelbeleidsterreinen en daarmee ook de uitsluitende werking van de keuze voor een beperkt aantal thema's waarmee de provincie actief aan de slag wil.

Basis provinciaal erfgoedbeleid

Ruimtelijke ontwikkeling / Cultuurhistorische Hoofdstructuur

Erfgoed is een bron van ruimtelijke kwaliteit. Het zichtbaar en beleefbaar maken van erfgoed vergroot de kwaliteit van de leefomgeving en maakt dat mensen zich er thuis voelen. Erfgoedbeleid is verweven met alle provinciale beleidsterreinen die omgevingsfuncties realiseren en vormt dus een integraal onderdeel van de provinciale ruimtelijke kerntaak. De landelijke modernisering van de monumentenzorg zal de komende tien jaar de positie van erfgoed in de ruimtelijke ontwikkeling verstevigen. Gemeenten worden namelijk verplicht in hun bestemmingsplannen cultuurhistorische waarden expliciet te benoemen, en de middelen voor monumentenzorg worden meer gebiedsgericht ingezet.

Het provinciale belang van cultuurhistorie is vastgelegd in de Cultuurhistorische Hoofdstructuur (CHS) en in de provinciale structuurvisie. Het gaat om bovenlokale samenhangende structuren en gebieden. Ten behoeve van de nieuwe structuurvisie voor 2013 – 2025 is een beperkte herijking van de CHS gewenst. Gemeenten en andere partners hebben herhaaldelijk aangegeven moeite te hebben met het uitvoeren van de

CHS. Het voornemen is dan ook om de CHS te operationaliseren in concrete handelingsperspectieven en de uitvoering daarvan te stimuleren. Daartoe verdient het huidige budget voor CHS- en archeologiebeleid continuering in het volgende coalitieprogramma.

Monumentenzorg / Fonds Erfgoedparels

Dankzij restauratie en herbestemming van monumenten worden waardevolle erfgoedobjecten behouden en waar mogelijk voor het publiek toegankelijk gemaakt. Het provinciale Fonds Erfgoedparels is in 2010 geëvalueerd en naar aanleiding daarvan is besloten het beleid gericht op industrieel erfgoed te continueren en historische buitenplaatsen toe te voegen als nieuwe categorie. Er is geen aanleiding daar nu vanaf te wijken. Hoewel monumentenzorg een provinciale kerntaak is (commissie Lodders), ontbreekt hiervoor in Utrecht een structureel budget. Het Fonds Erfgoedparels is tot en met 2011 gevoed vanuit incidentele budgetten. Indien hieraan een vervolg wordt gegeven in het volgende coalitieprogramma, is er een goede kans op matching met nieuwe rijksmiddelen voor gebiedsgerichte monumentenzorg en herbestemming van erfgoed vanaf 2012.

Publieksbereik / Utrechtse Schatkamer

Erfgoed is een bron van identiteit. Het wortelt mensen in tijd en ruimte. Voor het zichtbaar en beleefbaar maken van erfgoed is alleen investeren in en beschermen van cultuurhistorische waarden onvoldoende. Erfgoed is pas erfgoed als mensen er die betekenis aan toekennen. De provincie wil mensen dan ook actief betrekken bij het erfgoed in hun eigen omgeving. Blijvende aandacht voor erfgoededucatie in het onderwijs vormt de basis van dat beleid.

Het streven is om daarnaast ook het publieksbeleid op basis van de Utrechtse Schatkamer te continueren, met als doel bijzonder Utrechts erfgoed toegankelijk te maken voor een groot publiek. Met name het digitale domein biedt daarvoor mooie nieuwe kansen. Toepassingen als augmented reality maken locatiegebonden historische informatie en afbeeldingen ter plekke beschikbaar op de nieuwe generatie mobiele telefoons en pc's. De ontwikkeling daarvan geeft ook een impuls aan de creative industries, een prioriteit van provinciaal economisch beleid. De Utrechtse Schatkamer wordt gevoed vanuit incidentele budgetten.

Ondersteunende instellingen

De provincies zijn binnen het landelijke bestel verantwoordelijk voor instandhouding van een ondersteunende infrastructuur voor erfgoed. Het gaat om Landschap Erfgoed Utrecht, de Monumentenwacht, het Steunpunt Monumentenzorg en Archeologie Utrecht en het Restauratie Opleidingsproject. Deze organisaties hebben een hoge toegevoegde waarde omdat ze kennis en expertise uitdragen die afzonderlijke instellingen, kleinere gemeenten en burgers niet zelf in huis hebben. Ook zetten ze projecten op waarvoor de afzonderlijke instellingen de spankracht niet hebben. Landschap Erfgoed Utrecht vervult bovendien een belangrijke rol bij het borgen van erfgoededucatie in het onderwijs. Het streven is om de werkzaamheden van de ondersteunende infrastructuur voor erfgoed beter te laten aansluiten bij provinciale beleidsprioriteiten en ze meer in te zetten als uitvoeringsorganisaties van provinciaal beleid. Aandachtspunt is dat de ondersteunende instellingen deels worden bekostigd uit incidenteel budget, al meerdere cultuurnotaperiodes achtereen. De inzet is om het incidentele budget om te zetten in een structureel budget, zodat deze instellingen hun taken langjarig kunnen uitvoeren.

Erfgoedbeheer

De provincie is verantwoordelijk voor het beheer van een aantal erfgoedlocaties en -collecties. Het beheer van het provinciaal archeologisch depot is een wettelijke taak. Slot Zuylen en Kasteel Amerongen ontvangen jaarlijks een exploitatiesubsidie. Het betreft twee hoogtepunten van cultuurhistorie in de provincie Utrecht, waarin ook vanuit monumentenzorg fors is geïnvesteerd. Zonder provinciale exploitatiesubsidie zouden deze kastelen niet publiek toegankelijk zijn. Ook Het Utrechts Landschap en De Utrechtse Molens ontvangen een exploitatiesubsidie voor erfgoedbeheer (met name voor het beheer van 23 molens). Vanaf 2012 wordt de provincie volgens het regeerakkoord (samen met de gemeente) verantwoordelijk voor Het Utrechts Archief. Het Rijk wil zijn verantwoordelijkheid voor de zogenaamde Regionale Historische Centra namelijk decentraliseren naar provincies. Als dit zijn beslag krijgt, zal de provincie daar structureel budget voor moeten vrijmaken, want het Rijk geeft maar 75% van het budget mee. Ten slotte participeert de provincie in de ontwikkeling van een aantal erfgoedlocaties: de Pyramide van Austerlitz, Fort Vechten, Fort aan de Buursteeg en Castellum Fectio. De exploitatie van deze locaties is afgezien van Fort Vechten niet dekkend, dus daarvoor moet nog een oplossing worden bedacht.

Speerpunten 2012-2018

Agrarisch en industrieel productielandschap

De identiteit van het landschap wordt op veel plaatsen bepaald door voormalige economische productie, agrarisch of industrieel. Denk bijvoorbeeld aan boerderijlinten, molens, tabaksschuren, steen- en touwfabrieken, ontginningen en verkavelingspatronen. De meest omvangrijke opgave voor de komende jaren is binnen dit thema het begeleiden van de transformatie van het Groene Hart. Agrarische bedrijven maken plaats voor andere vormen van bedrijvigheid, voor natuur, of krijgen een woonfunctie. Oorspronkelijke bebouwing wordt aangepast aan nieuwe functies of maakt plaats voor nieuwbouw. Erven veranderen van karakter. Cultuurhistorische waardevolle gebouwen en structuren, zoals boerderijlinten en historische verkavelingspatronen, worden zo onzichtbaar.

Kenmerkend voor de ruimtelijke ontwikkelingen in het Groene Hart is dat ze (met uitzondering van natuurontwikkeling) een kleinschalig karakter hebben. Elke afzonderlijke verandering heeft niet direct een groot effect. Een erf wordt heringericht, een stal vergroot, agrariërs ontwikkelen recreatieve faciliteiten, er wordt een nieuw huis gebouwd. Deze kleine veranderingen hebben echter samen een groot effect op de ruimtelijke kwaliteit. De kwaliteit van het gebied wordt bepaald op het niveau van het erf, de stal, het woongebouw. Kleine veranderingen zorgen met elkaar voor een langzame, ongewenste verrommeling.

Het cultuurhistorisch provinciaal belang van het Groene Hart is vastgelegd in de provinciale structuurvisie. Het gebied kenmerkt zich door grootschalige 12^e-eeuwse ontginningen, latere turfwinning en 19^e-eeuwse droogmakerijen. Kenmerkend zijn vooral de copeverkavelingen met boerderijlinten in het centrale deel van het veenweidegebied, de terugliggende boerderijlinten van Kamerik en de waaierverkaveling van Zegveld. De nog zichtbare 12^e-eeuwse veenontginning Demmerik – Kockengen – Kamerik is van Europese betekenis. Ook in de Lopikerwaard is het copeontginningssysteem nog bijna volledig intact. De mooiste boerderijlinten in de waarden liggen langs de Lange Linschoten, tussen Lopik en Schoonhoven, Wilgen-Langerak en Benschop-Polsbroek. De provincie wil op basis

van het CHS-beleid deze nog zichtbare historische structuren in het landschap zoveel mogelijk veilig stellen.

Vanuit het erfgoedbeleid kan de provinciale betrokkenheid bij de sluipende transformatie van het landelijk gebied in het Groene Hart de komende jaren worden versterkt door: a. scherper te kiezen voor een beperkt aantal gebieden / boerderijlinten, en b. te kiezen voor een meer actieve vorm van begeleiding van de transformatie van het landelijk gebied. Bewoners en andere belanghebbenden moeten actief worden betrokken bij behoud en ontwikkeling van de bijzondere erfgoedwaarde van deze gebieden. Ook verdienen deze gebieden meer bekendheid bij het grote publiek en kunnen de recreatieve mogelijkheden worden versterkt.

Binnen het thema productielandschap verdient ook het industrieel erfgoed een prominente plek. Het huidige beleid gericht op restauratie en herbestemming is succesvol en verdient continuering. De provincie maakt hiermee echt het verschil voor deze bijzondere categorie monumenten en trekt ook andere subsidiegevers over de streep. Het voorstel is om de inzet van het Fonds Erfgoedparels meer dan voorheen te richten op restauratie van 'gebiedsgebonden' industrieel erfgoed en waar mogelijk aan te sluiten bij bredere gebiedsontwikkeling. Dan gaat het dus bijvoorbeeld om steenfabrieken en touwslagerijen.

Voorzet beleid agrarisch en industrieel productielandschap:

- Provinciaal belang: behouden en beleefbaar maken van boerderijlinten en verkavelingspatronen in het Groene Hart en van industrieel erfgoed in de hele provincie.
- Ruimtelijke opgave: gebiedsgerichte aanpak boerderijlinten en verkavelingspatronen rond Kamerik/Kockengen en langs de Lange Linschoten, door middel van herijking CHS, handreikingen voor ruimtelijke ontwikkeling, werkateliers en 'keukentafelgesprekken'.
- Monumentenzorg: begeleiden van herbestemming van agrarisch erfgoed en herstel van gebiedsgebonden industrieel erfgoed.
- Publieksbereik: inzet op digitale en recreatieve publieksontsluiting landelijk gebied, (beperkte) openbaarheid industrieel erfgoed.
- Uitvoering: samenwerkingspartners intern (Ruimte, Groen en Recreatie) en extern (gemeenten, kwaliteitsteam Groene Hart, Landschap Erfgoed Utrecht, AVP-programmabureaus De Venen en De Waarden).

Historische buitenplaatsen

Historische buitenplaatsen zijn de onbekende erfgoedschatten van Utrecht. De provincie telt er zo'n 250, waarvan 106 zijn beschermd als rijksmonument. Landelijk gezien is dat een zeer hoge concentratie. Vele zijn voortgekomen uit middeleeuwse kastelen, maar ze zijn steeds weer aangepast volgens de cultuur van de betreffende tijd. Buitenplaatsen zijn de lustoorden van het 'grote genieten' en hebben vanuit een tijdsgebonden natuuropvatting grote delen van ons landschap vormgegeven. De volgende topzones kunnen worden onderscheiden: Langbroekerwetering en Kromme Rijn (overwegend middeleeuwse kastelen van de Utrechtse landadel), Vechtgorde (kleine 18de eeuwse buitenplaatsen aangelegd door Amsterdamse regenten), Stichtse Lustwarande (zone van grote buitenplaatsen langs de weg van Utrecht naar Rhenen, veelal 19de eeuwse landschappelijke aanleg), Amersfoortse Lustwarande (concentratie van enkele buitenplaatsen langs de Heiligenbergerbeek) en Laagte van Pijnenburg (enkele grote 17^{de}

en 18de eeuwse buitenplaatsen langs de Praamgracht-Pijnenburgergrift, aangelegd door Amsterdamse regenten in het kielzog van de Oranjes).

De ruimtelijke dynamiek is vooral op de Utrechtse Heuvelrug aanzienlijk. Het is inmiddels een sterk verstedelijkt gebied. Historische zichtlijnen en structuren dreigen te verdwijnen en nieuwe bebouwing en drukke wegen rukken op tot dichtbij de historische buitenplaatsen. Dat gaat ten koste van het aantrekkelijke woonklimaat en brengt de hoge cultuurhistorische waarde van het gebied in gevaar. De restauratieopgave is voor alle buitenplaatszones groot, vooral voor de groenstructuren. De BRIM-regeling van het Rijk biedt onvoldoende soelaas. In 2010 wordt door LNV de onderhoudsregeling voor particuliere buitenplaatsen en de ondersteuning van de Stichting Particuliere Historische Buitenplaatsen zelfs afgebouwd. Er ligt ook nog steeds een herbestemmingsopgave voor kantoren en instellingen, soms zelfs al de tweede voor dezelfde buitenplaats (inclusief vervanging van oudere nieuwbouw). Hoewel veel parken bij de buitenplaatsen openbaar zijn, laat de bekendheid bij het grote publiek zeer te wensen over. Het toeristische potentieel van de Utrechtse buitenplaatsenzones wordt onvoldoende uitgebraut.

Het cultuurhistorisch provinciaal belang van de zones van historische buitenplaatsen is vastgelegd in de provinciale structuurvisie. Vanuit het erfgoedbeleid kan de provinciale betrokkenheid bij behoud en ontwikkeling van historische buitenplaatsen als volgt worden ingevuld:

- Instandhouding en restauratie van enkele belangrijke buitenplaatsen als iconen van een bepaalde wooncultuur en natuurbeleving.
- Herstel van kenmerkende zichtrelaties van en tussen buitenplaatsen, het verbeteren van uitzichtpunten en het herstellen van zichtlijnstelsels.
- Structurele inbreng van het cultuurhistorisch belang van buitenplaatsen bij ruimtelijke (ordenings)plannen, beheervisies en recreatieve concepten.
- Meer (operationele) cultuurhistorische kennis van buitenplaatsen ontwikkelen en deze met betrokken partijen communiceren.
- Stimuleren van de belevingswaarden door het voeren van een gericht publieksbereik voor buitenplaatsen.

In de beleidsuitwerking zullen scherpe keuzes moeten worden gemaakt aangezien de werkvoorraad aanzienlijk is. Gebiedsgerichte prioritering op basis van bovenstaande topzones heeft daarbij de voorkeur. Daarnaast kunnen thematische accenten worden gelegd, bijvoorbeeld in handreikingen voor ruimtelijke ontwikkeling en in deskundigheidsbevordering. Wat betreft restauratie en herstel zou de nadruk kunnen worden gelegd op parken en kleine erfgoedelementen. Uit een in september 2009 gehouden onderzoek van de gemeente Utrechtse Heuvelrug onder buitenplaatseigenaren komt naar voren dat zij de instandhouding van het historisch groen (parken) als grootste herstelproblematiek zien. Binnen het publieksbeleid zou kunnen worden gekozen voor inzet van digitale middelen en voor een aantal grote evenementen, zoals 2012 'Jaar van de Historische Buitenplaats' en 'Utrecht Culturele Hoofdstad van Europa' in 2018.

Voorzet beleid historische buitenplaatsen:

- Provinciaal belang: behouden beleefbaar maken van buitenplaatsenzones langs de Vecht en de Langbroekerwetering en op de Utrechtse Heuvelrug.
- Ruimtelijke opgave: gebiedsgerichte aanpak buitenplaatsenzones Utrechtse Heuvelrug door middel van herijking CHS, handreikingen voor ruimtelijke ontwikkeling, werkateliers en 'keukentafelgesprekken'.

- Monumentenzorg: begeleiden van herbestemming van buitenplaatsen, herstel van zichtlijnen, groenstructuren, oorspronkelijke parkaanleg (inclusief kleine erfgoedelementen).
- Publieksbereik: speerpunten 'Jaar van de Historische Buitenplaats' 2012 en 'Utrecht Culturele Hoofdstad Europa' 2018. Inzet op versterking recreatieve functie, op digitale middelen, en op betere marketing. Inzet op toegankelijkheid van historische buitenplaatsen (met nadruk op parken).
- Uitvoering: samenwerkingspartners intern (Ruimte, Groen, Water, Infrastructuur en Recreatie) en extern (gemeenten, Het Utrechts Landschap, Landschap Erfgoed Utrecht, AVP-programmabureau Utrechtse Heuvelrug).

Militair erfgoed

Militaire activiteiten en verdedigingslijnes hebben ingrijpende sporen achtergelaten in het landschap. Het betreft bijzondere gebieden die door hun relatieve ongereptheid historische waarden combineren met landschappelijke- en natuurwaarden en goede mogelijkheden bieden voor recreatie. Tot voor kort waren deze gebieden moeilijk toegankelijk en relatief onbekend bij het grote publiek. De provincie zet samen met het rijk al langer in op dit thema en diverse grote projecten en programma's bevinden zich in de uitvoeringsfase. Het cultuurhistorisch provinciaal belang van de linies en de Limes als ruimtelijke structuren is vastgelegd in de provinciale structuurvisie. De belangrijkste focus ligt op 'behoud door ontwikkeling', maar er liggen ook mooie kansen op het gebied van publieksbereik. 'Geheim landschap' leent zich goed voor kunstzinnige betekenisgeving in de vorm van theater- en operavoorstellingen, landschapsarchitectuur en beeldende kunstprojecten.

Nieuwe Hollandse Waterlinie

De Nieuwe Hollandse Waterlinie is één van de concernprogramma's van de provincie Utrecht. Vanuit de gedachte 'behoud door ontwikkeling' wordt gewerkt aan een duurzame toekomst voor dit gebied. Publieksbereik en beleefbaarheid staan daarbij centraal. In de afgelopen jaren zijn veel projecten gereed gekomen, zoals de restauratie van het sluiscomplex in het land van Zuilen, de herontwikkeling van Fort aan de Klop en de Lunetten, Blauwkapel en 't Hemeltje, en diverse recreatieve paden. Een belangrijk provinciaal project is de herontwikkeling en exploitatie van Fort Vechten. Natuur, cultuur en recreatie zullen daarin samengaan. De financiering van het programma Nieuwe Hollandse Waterlinie is gekoppeld aan het programma Agenda Vitaal Platteland (AVP). Daarnaast is er cofinanciering door de partners. In 2009 heeft het rijk middelen beschikbaar gesteld vanuit de Nota Ruimte. Deze middelen zijn specifiek gekoppeld aan projecten en processen in de deelgebieden Rijnauwen-Vechten en Linieland. Verwacht wordt echter dat in de komende jaren vanuit het rijk minder geld beschikbaar komt voor investeringen in de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Het programma loopt tot 2020, dus er is ruimte om te temporiseren zonder de ambities te veranderen. Maar in de komende jaren moet zeker worden ingezet op de volgende projecten en processen: Nota Ruimte-projecten, Nieuwe Hollandse Waterlinie in hoofden en harten (overgang van overheid naar markt en ondersteunende instellingen), verdere ruimtelijke en culturele verankering (werelderfgoedlijst), doorgaand recreatief netwerk en herontwikkeling en exploitatie Fort Honswijk. Daarvoor zal ook worden aangehaakt bij relevante andere ontwikkelingen, zoals de Ring Utrecht en de Vrede van Utrecht / Utrecht culturele hoofdstad 2018. De herijking van prioriteiten zal waarschijnlijk onderdeel uitmaken van de herijking van de AVP-middelen.

Grebbelinie

De Grebbelinie is als integraal gebiedsproject vanaf 2009 in uitvoering. Het betreft een samenwerking tussen provincie en gemeenten. De Stichting Vernieuwing Gelderse Vallei treedt op als coördinator en uitvoerder. Een aantal sleutelprojecten bevindt zich in de realisatiefase: de reconstructie van de spuisluis in Spakenburg, de restauratie van het Werk van Lambalgen in Woudenberg en de Asschatterkeerkade in Leusden. Andere projecten bevinden zich nog in de planfase: herstel van het door de provincie aangekochte Fort aan de Buursteeg (dat zal dienen als bezoekerscentrum), hoornwerk en bastions in Rhenen en de inrichting van Fort Daatselaar in Renswoude. In 2011 wordt de Grebbelinie aangewezen als rijksmonument. Gemeenten werken samen met de provincie ook aan de planologische borging van de Grebbelinie. De komende jaren moet nog een groot aantal forten en werken worden hersteld. De beschikbare middelen zijn ontoereikend voor de uitvoering van de totale gebiedsvisie en bijbehorende bestuursovereenkomst Grebbelinie uit 2006. Daarvoor wordt samen met de partners in het gebied een oplossing gezocht. De herijking van prioriteiten zal waarschijnlijk onderdeel uitmaken van de herijking van de AVP-middelen.

Limes

De Limes, de voormalige Romeinse rijksgrens, vormt de grootste archeologische structuur van Nederland. De provinciale beleidsdoelstelling is om de structurelementen en ruimtelijke samenhang van de Limes veilig te stellen en te ontsluiten. Deze doelstelling wordt bereikt door het initiëren van onderzoek en het ondersteunen van visualisaties en publieksactiviteiten. Bij visualisatieprojecten in de Limes ligt de focus op castellum Fectio, dat in samenhang met het naastgelegen Waterliniecentrum op Fort Vechten wordt ontwikkeld. In 2009 heeft de provincie om de archeologische waarden veilig te stellen een groot deel van het castellumterrein aangekocht. Er ligt een ontwerp voor de inrichting van het castellumterrein, maar er is nog geen volledige financiële dekking om dit plan in zijn totaliteit te kunnen uitvoeren. Tevens zal in het Waterliniecentrum een 'belevingscluster' Limes worden ingericht, waar de bijzondere Romeinse vondsten uit dit gebied – zoals altaren, grafstenen en vaatwerk – kunnen worden getoond. In 2010 is voor vier jaar een nieuw samenwerkingsverband met Zuid-Holland en Gelderland van start gegaan, mede met oog op een mogelijke UNESCO-nominatie als werelderfgoed.

Vliegbasis Soesterberg

De herontwikkeling van de voormalige vliegbasis Soesterberg is een van de grote ruimtelijke ontwikkelingstrajecten waarbij de provincie als eigenaar van het terrein intensief betrokken is. De vliegbasis wordt in belangrijke mate een natuurgebied, met plekken die beschermd worden en plekken waar ruimte is om te fietsen en te wandelen. Maar het militair erfgoed (zoals de munitiedepots, shelters, bunkers en de landingsbaan) blijft ook behouden. Bovendien wordt het nieuwe nationaal defensiemuseum op het terrein gevestigd. Vanuit erfgoedbeleid wordt ingezet op behoud van en betekenisgeving aan het aanwezige militaire erfgoed, onder andere door inzet van digitale middelen en beeldende kunst. Ook wordt gestreefd naar een 'link' tussen het nieuwe defensiemuseum en het militaire erfgoed in de nabije omgeving, niet alleen op de vliegbasis zelf, maar ook bijvoorbeeld Kamp Amersfoort, de Grebbelinie, de Pyramide van Austerlitz, het Wallaert Sacrékamp en militaire oefenterreinen in de omgeving.

Pyramide van Austerlitz

De Pyramide van Austerlitz is hét icoon van de Franse Tijd (1795-1813) in Nederland. Hij is opgeworpen door Bataafse en Franse militairen en in 1804 voltooid. De Pyramide is de afgelopen jaren met steun van de provincie gerestaureerd. Momenteel wordt door de beherende stichting ook met steun van de provincie het publieksbeleid geprofessionaliseerd, met onder andere een nieuw informatiecentrum. De exploitatie

steunt voor een belangrijk deel op de naastgelegen speeltuin, maar kan op korte termijn nog niet zonder een relatief kleine gesubsidieerde basis. Komende jaren zal moeten worden toegewerkt naar een kostendekkende exploitatievorm.

Voorzet beleid militair erfgoed:

- Provinciaal belang: behouden en beleefbaar maken van Nieuwe Hollandse Waterlinielinie, Grebbelinie, Limes en militair erfgoed rond de voormalige Vliegbasis Soesterberg.
- Ruimtelijke opgave: continuering en herijking huidig beleid in kader Agenda Vitaal Platteland en Nota Ruimte.
- Monumentenzorg: continuering en herijking huidig beleid (herbestemmingsopgave, eventueel herprioriteren herstelprojecten).
- Publieksbereik: inzet op openbaarheid en toegankelijkheid van militair erfgoed, inzet digitale middelen, satellietvorming rond nieuwe defensiemuseum op Soesterberg stimuleren, erfgoedlocaties inzetten voor programmering Utrecht Culturele Hoofdstad.
- Uitvoering: gebiedscommissies, samen met gemeenten en Het Utrechts Landschap, inzet provinciale uitvoeringsorganisaties Landschap Erfgoed Utrecht en Centrum Beeldende Kunst Utrecht.

Deel II: Kunsten en Media

Utrecht knooppunt van kennis en cultuur

Utrecht is de meest competitieve regio van heel Europa². Deze positie willen we behouden en versterken. We zetten in op een kennisintensieve economie waar innovatie en creativiteit de ruimte krijgen en gestimuleerd worden en waar we de randvoorwaarden om dit te bereiken zo goed mogelijk invullen. Dit betekent dat we de unieke combinatie koesteren van geografische ligging (centrum van Nederland), aantrekkelijke woon-en leefomgeving (historische binnensteden, veel cultureel aanbod, een cultuurhistorisch waardevol buitengebied en aantrekkelijke natuur), aanwezigheid van een uitstekende infrastructuur gericht op kennis en innovatie (Universiteit, Hogescholen, Medisch Centrum, Science Park, gerenommeerde onderzoeksinstituten) en een hoog opgeleide en relatief jonge bevolking.

In het kennisconvenant 'Utrecht: Knooppunt van kennis en cultuur' hebben wij met de Universiteit Utrecht, het UMC en de gemeente Utrecht afspraken gemaakt over sociaal-culturele samenwerking. De partijen willen elkaar ondersteunen en samenwerken rond de sociaal-culturele infrastructuur en activiteiten in stad en regio. De Vrede van Utrecht en Utrecht 2018 staan hierbij prominent op de agenda.

De opdracht

Centraal staat het bouwen aan een toekomstbestendige regio. Met als uitdaging om de leefkwaliteit goed te houden. Daarom moeten we inzetten op cultuur. Als we de provincie aantrekkelijk willen laten blijven, is inzet op cultuur onontbeerlijk. Utrecht is trots op haar culturele rijkdom en het vele talent waarover we beschikken. Van Gerrit Rietveld tot Barry Atsma, van Dick Bruna tot Janine Jansen, van Kytteman tot Claudia de Breij.

Een groeiende provincie vraagt om aanbod voor de jeugd. Om cultuureducatie en mogelijkheden om actief bezig te zijn met cultuur. En om goede objectieve informatievoorziening. Een provincie die bedrijven aan wil trekken heeft podiumkunstaanbod van formaat nodig, en een aantrekkelijk uiterlijk met cultureel erfgoed en goede architectuur. Een vergrijzende provincie, die ook nog meer toeristen wil trekken, heeft divers cultureel aanbod nodig. En voor dat alles is het nodig om te blijven ontwikkelen en innoveren. Daar kan het bedrijfsleven dan weer zijn voordeel mee doen.

De provincie

Zowel het rapport Ladders als 'Profiel Provincies' van het IPO stelt dat de provincie als bovenlokale overheid een belangrijke taak heeft ten aanzien van de kwaliteit en spreiding van culturele voorzieningen.

De zorg voor culturele voorzieningen zelf is primair de verantwoordelijkheid van rijk en gemeenten. Het rijk hanteert de lijn dat wat lokaal of regionaal geborgd kan worden ook op die schaal moet plaatsvinden. Het cultuurbeleid kenmerkt zich door het voortdurend zoeken naar de complementariteit van de verschillende overheidslagen. Provincies hebben

---

² DG regio; EU competitiveness index, september 2010

in het verleden een verantwoordelijkheid op zich genomen voor instandhouding van een ondersteunende infrastructuur van tweedelijnstaken voor erfgoed, beeldende kunst, amateurkunst, cultuureducatie en bibliotheken.

In de cultuursector maken rijk, provincies en gemeenten sinds het midden van de jaren negentig afspraken over de gezamenlijke financiering van kunstinstellingen met een landelijke en regionale betekenis (cultuurconvenant). De provincie draagt met name zorg voor de spreiding van het aanbod en voor jeugdinstellingen. Deze afspraken hebben telkens betrekking op een periode van vier jaar.

De manier waarop de provincie haar taak invult, verandert. Onze rol verschuift steeds meer van financier naar regisseur en aanjager. Zo kunnen we ook directer sturen op onze ambities en helderder aangeven waar we verantwoordelijk voor zijn en waarvoor niet.

Financiën

In de cultuursector kun je met weinig geld veel bereiken. Ten eerste omdat elk dubbeltje wordt omgedraaid, er werken veel vrijwilligers en de lonen zijn niet hoog. Ook zijn er verschillende geldstromen die elkaar versterken. Zo investeren wij in de culturele basisinfrastructuur samen met het rijk en de gemeente Utrecht of Amersfoort. Meestal ondersteunen ook een of meerdere fondsen een instelling en ontvangen ze natuurlijk geld van entreekaartjes en sponsors. In deze context zetten we daar op in waar we daadwerkelijk verschil kunnen maken.

Speerpunten 2012-2018: de 4 i's

Het overzicht van bijgestelde ambities en resultaten in de tussentijdse evaluatie van de cultuurnota 2009-2012 *Cultuur is kracht* leidde ook tot inzichten die verder reiken dan 2012. In samenhang met landelijke ontwikkelingen en het streven naar integrale beleidsontwikkeling op basis van Utrecht2040, staan in deze beleidsverkenning de kansen voor de ontwikkeling van cultuurbeleid voor de komende periode.

Het beleid Kunsten en Media in de cultuurnota 2009-2012 betreft de beleidsterreinen amateurkunst, cultuureducatie, cultuurparticipatie, podiumkunst, beeldende kunst & vormgeving, bibliotheken, cultuurhuizen en de regionale omroep. Met de speerpunten in deze beleidsverkenning benoemen we de kansen en mogelijkheden voor de komende periode. Soms aanvullend op, soms in plaats van het huidige beleid constateren we dat de trends en ontwikkelingen in de samenleving ons de volgende kansen bieden:

Innovatie en ondernemerschap

In het huidige economische en politieke klimaat moeten kunstproducenten minder afhankelijk worden van subsidies. In de samenleving moet meer draagvlak en financiële steun ontstaan voor cultuur. Zo komt de verhouding tussen overheidsfinanciering en private financiering meer in balans. Ondernemerschap wordt daarom in de culturele sector steeds belangrijker. De provincie biedt de sector de kans zich te vernieuwen door te helpen bij het cultureel ondernemerschap en bij het zoeken naar private financiering. Met cultureel ondernemerschap bedoelen wij dat het belangrijk is dat kunstenaars, producenten en programmeurs minder afhankelijk worden van overheidssubsidies en ruimte scheppen voor eigen initiatief. Tegelijkertijd ontstaat door een groter maatschappelijk draagvlak voor cultuur ook een nog grotere vraag naar cultuur, waardoor vraag en aanbod beter bij elkaar komen.

De culturele waarde en het draagvlak daarvoor geven vorm aan het nieuwe cultuurbeleid. Ook zullen wij niet meer generiek middels subsidieregelingen het aanbod stimuleren. Als provincie zien wij twee rollen om de culturele sector te stimuleren in het cultureel ondernemerschap; door hen enerzijds te verbinden met private initiatieven en anderzijds in hen te investeren. In de *pilot 'Cultureel ondernemerschap'* willen wij onze rol onderzoeken en zullen we de culturele sector stimuleren in het zoeken van private financiering en verankering van resultaten.

Een investering in de kern van de culturele infrastructuur is duurzaam, maar die kern kan niet zonder innovatie. Utrecht is een provincie waar veel jonge mensen wonen, met veel opleidingen op het gebied van cultuur op alle niveaus. We moeten de vernieuwing in de kunstsector garanderen en zorgen dat de kern gevoed blijft. En we willen ons ervan verzekeren dat er over 8 jaar een nieuwe generatie makers is die grip heeft op de tijdsgeest. Daarom willen wij met tijdelijke impulsen nieuwe bewegingen op gang brengen. Als vervolg op de impuls 'Talentvolle makers' stellen we een *programma* voor, voor *innovatie in de kunsten*.

Inspiratie

Er moet voor iedere Utrechter genoeg goed en divers cultureel aanbod zijn. Landelijke bezuinigingen zullen ook in Utrecht grote gevolgen hebben. De provincie moet daarom nu kiezen. Niet lappen wat het rijk laat liggen, maar ons eigen profiel verstevigen.

Als vervolg op convenantsafspraken met rijk en gemeenten en aan de hand van eigen prioriteiten kiezen we voor ondersteuning van een cultureel aanbod waarmee we de *kern van de culturele infrastructuur* in stand houden. Professionele instellingen die in samenwerking met elkaar, met het onderwijs, het bedrijfsleven en andere sectoren zorgen voor het aanbod dat we minimaal nodig hebben om de mensen in de provincie te kunnen bedienen. We kiezen daarom voor gerichte ondersteuning en minder versnippering

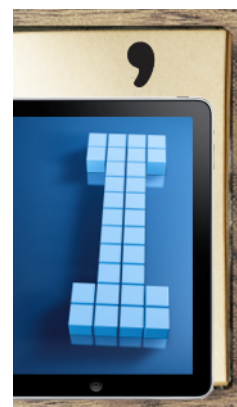

van middelen: halvering van het aantal convenantsinstellingen. En die instellingen geven we een opdracht mee, ze hebben hun eigen functie in het bestel.

Binnen het Utrechtse culturele veld zijn twee sectoren waarin Utrecht excelleert als het gaat om de (podium)kunsten, namelijk jeugd en festivals. Dit geeft de provincie een eigen profiel. Een aantal instellingen binnen deze sectoren is zowel artistiek als zakelijk van uitstekende kwaliteit en is nationaal en soms ook internationaal aansprekend en gezaghebbend. Voorbeelden zijn het Festival Oude Muziek, het Nederlands Filmfestival en Tweekt. In het licht van de aanstaande nominatie voor de Culturele hoofdstad in 2018 zijn zij de vaandeldragers van de Utrechtse podiumkunstsector. Zonder culturele productie kan er geen sprake zijn van een Europese culturele hoofdstad. Ondersteuning van deze instellingen past bij de ambities van de provincie op cultureel gebied (VvU2013 en CH2018) en op sociaal economisch gebied zoals geformuleerd in Utrecht2040.

Informatie

We leven in een informatiemaatschappij. Na de vele technologische innovaties van de afgelopen vijftien jaar begint nu een fase waarin technologie in het leven wordt ingebed. Van sociale relaties (Hyves, Facebook) tot de manier waarop we werken (iPhone, LinkedIn) of cultuur maken (YouTube), we zijn steeds op zoek naar nieuwe vormen. De vernieuwing in de kunsten ontstaat voor een steeds groter deel in de virtuele wereld. Mede door de aanwezigheid van toonaangevende opleidingen op het gebied van digitale media kan Utrecht hier een centrale rol in spelen.

Utrecht biedt met haar goede vestigings- en woonklimaat, de opleidingen en haar grote creatieve industrie en gamesector een fantastische plek voor een *medialab*. Een medialab dat opereert op het snijvlak van economie, maatschappij, kunst en wetenschap, dat ontmoetingen creëert tussen denkers en doeners uit de creatieve en cultureel digitale sector in Utrecht en dat mensen bij elkaar brengt om ontwikkelingen, vragen, visies, best practices en best failures te delen. Om de kwaliteit van de sector te versterken en om artistieke, wetenschappelijke en economische innovaties te bevorderen is interdisciplinaire samenwerking in een medialab een kans die we niet mogen missen. Ook sluit het goed aan bij een van de speerpunten in de economische visie 2020 van de provincie: creatieve industrie, specifiek gericht op (applied) gaming en media en design.

De ontwikkelingen op het gebied van nieuwe media hebben ook grote gevolgen voor de gevestigde media. Om zo efficiënt mogelijk om te gaan met de publieke middelen voor de media moeten de partijen samenwerken om wetenschappelijke informatie, archiefmateriaal en dagelijks nieuws te ontsluiten. De provincie kan dit stimuleren door RTV Utrecht, de openbare en universiteitsbibliotheken, de archieven en de kranten te laten samenwerken in een informatie- of *mediaketen*, zodat hun informatie beter op elkaar aansluit en toegankelijker wordt. De informatiemaatschappij vraagt ook om selectie en duiding. Wij stimuleren de zoektocht naar synergie om de beschikbare informatie, journalistiek en informatief, optimaal in te kunnen zetten.

De bibliotheek is ervoor verantwoordelijk om de mensen in Utrecht te begeleiden in deze informatiestorm. Zowel als ontmoetingsplek als digitaal, voor de kenniseconomie en voor het onderwijs. Wij gaan samen met gemeenten, met regionale bibliotheken en het

Bibliotheek Service Centrum op weg naar een *fusie tot één provinciale bibliotheek*. De kern van het beoogde model is een gezamenlijke backoffice die ten dienste staat aan de vestigingen in de gemeenten en wijken. Met een goed georganiseerde backoffice komt er meer ruimte voor een moderne en klantgerichte bibliotheek. Daarnaast kunnen een aantal collectieve vernieuwingen centraal georganiseerd worden met meer slagkracht.

Identiteit

Utrecht heeft veel ambities voor haar oppervlakte. De ruimte is schaars, de ruimtelijke dynamiek groot en de landschappen hebben een grote cultuurhistorische waarde. Een groeiende regio doet aanspraak op de schaarse beschikbare ruimte – voor onder andere wonen, werken, recreatie, cultuur en landbouw. Terwijl ook juist de ruimte en het groen die er zijn zo aantrekkelijk zijn voor de bevolking. Dat maakt dat we goed na moeten denken over de kwaliteit en identiteit van de leefomgeving, de ruimtelijke kwaliteit. Het vraagt om bovenlokaal toezicht en creatieve oplossingen. Hoe kunnen we er voor zorgen dat de voortdurende verandering de identiteit van het gebied niet aantast? Die vraag is cruciaal voor de leefkwaliteit van de bevolking en vraagt om de creativiteit en sensitiviteit van kunstenaars en vormgevers. Met verbeelding kun je ergens grip op krijgen, gevoel bij krijgen.

We willen de verbeelding stimuleren in de integratie van kunst, erfgoed en samenleving bij het ontwikkelen van de omgeving. Dat kun je bijvoorbeeld doen door de lijn verleden-heden-toekomst door te trekken, waarbij je bij het vormgeven voor de toekomst je bewust bent van heden en verleden. Met een *programma 'Een mooier Utrecht'* stimuleren we verbeelding in de ruimtelijke ontwikkeling. Als bovenlokaal bestuursorgaan is de provincie de aangewezen partij om als initiator en regisseur te functioneren. Hiermee leveren we een bijdrage aan een goede en duurzame leefkwaliteit.

Samenvatting

Deel I: Erfgoed

Cultuurlandschappen met buitenplaatsen, boerderijlinten en forten maken Utrecht tot Utrecht. De belangstelling en waardering voor dit cultureel erfgoed neemt toe. Het vormt een belangrijke reden voor mensen en bedrijven om zich hier te vestigen. Mede gezien de verwachte bevolkingsgroei en de grote ruimtelijke druk moet de provincie zich ook in de toekomst inspannen voor het behoud van dit erfgoed. Zonder zorgvuldige en structurele aandacht loopt bijzonder cultuurlandschap gevaar voorgoed verloren te gaan.

Het provinciaal erfgoedbeleid bestaat uit vijf componenten:

1. Ruimtelijk beleid. Erfgoed is een bron van ruimtelijke kwaliteit. In de provinciale Cultuurhistorische Hoofdstructuur (CHS) ligt vast welke landschappen van bijzondere cultuurhistorische waarde zijn.
2. Monumentenzorg. De provincie draagt met het Fonds Erfgoedparels bij aan restauratie en herbestemming van bijzonder erfgoed.
3. Publieksbereik. De provincie draagt met de regeling Utrechtse Schatkamer bij aan het toegankelijk maken van erfgoed voor het publiek.
4. Ondersteunende infrastructuur. De provincie ondersteunt erfgoedbeheerders en gemeenten bij de zorg voor het erfgoed, via Landschap Erfgoed Utrecht, de Monumentenwacht en het Steunpunt Monumentenzorg en Archeologie.
5. Erfgoedbeheer. De provincie draagt (mede-)verantwoordelijkheid voor een aantal erfgoedlocaties, zoals Kasteel Amerongen, Slot Zuylen en de Utrechtse molens.

Het beleid krijgt meer scherpheid door te kiezen voor een aantal speerpunten, die richting geven aan alle componenten van provinciaal erfgoedbeleid. Het voorstel is om voor de periode 2012 – 2018 te kiezen voor agrarisch en industrieel productielandschap, historische buitenplaatsen en militair erfgoed. Door geconcentreerde inzet op deze drie thema's kan de provincie in een sturende rol echt het verschil maken.

Het agrarisch en industrieel verleden van de provincie is blijvend zichtbaar in het landschap. Maar die historische landschappen staan onder druk. In het Groene Hart zorgen kleine veranderingen bijvoorbeeld sluipenderwijs voor verrommeling. Niet alles kan worden tegengehouden, maar het begeleiden van de veranderingen is typisch een taak voor de provincie. Het verdient aanbeveling scherp in te zetten op een beperkt aantal bijzondere gebieden en boerderijlinten en dan ook de bewoners intensief te betrekken. Naast het agrarische erfgoed verdient ook het industrieel erfgoed aandacht. De provincie richt zich al enige jaren met veel succes op restauratie en herbestemming van bijvoorbeeld oude fabrieken.

De provincie telt zo'n 250 historische 'buitenplaatsen', huizen gebouwd door rijke kooplieden en landadel in de afgelopen drie eeuwen. De belangrijkste concentraties bevinden zich langs de Kromme Rijn en de Vecht en op de Utrechtse Heuvelrug. Vooral op de Heuvelrug lopen de buitenplaatsen gevaar wegens voortschrijdende verstedelijking. Oorspronkelijke zichtlijnen dreigen doorkruist te worden. De Utrechtse buitenplaatsen verdienen, met hun veelal opengestelde parken, ook meer bekendheid bij toeristen en

recreanten. Ook hier moet de provincie kiezen voor een beperkt aantal specifieke zones of projecten om echt het verschil te kunnen maken. Daarvoor is op basis van de vigerende Cultuurnota een programma in voorbereiding, onder andere voor 2012 als 'Jaar van de Historische Buitenplaats'.

Utrecht kent een rijke militaire geschiedenis en deze heeft bij uitstek sporen achtergelaten in het landschap. Denk bijvoorbeeld aan de Nieuwe Hollandse Waterlinie en de Grebbelinie. De beperkte toegankelijkheid van deze terreinen in het verleden maakt ze relatief ongerept. Die bijzondere landschappelijke waarde moet behouden blijven. Provincie en rijk hebben daarop de afgelopen jaren beleid ontwikkeld dat momenteel wordt uitgevoerd. Datzelfde geldt voor de Limes, de oude Romeinse rijksgrens. Er dienen zich binnen het thema militair erfgoed ook nieuwe kansen aan, zoals de Vliegbasis Soesterberg, Kamp Amersfoort en de Pyramide van Austerlitz. Inzet is om ook daar de erfgoedwaarde beter zichtbaar te maken voor het publiek.

Het erfgoedbeleid is niet weg te denken uit de provinciale kerntaken, maar wordt voor een belangrijk deel gefinancierd uit incidentele coalitiemiddelen. Bovenstaande ambities zijn alleen te verwezenlijken als de financiële inzet voor CHS-beleid, Fonds Erfgoedparels, Utrechtse Schatkamer en erfgoedbeheer wordt gecontinueerd.

Deel II: Kunsten en Media

Samenvatting verkenning beleid kunsten en media 2012-2018

De regio Utrecht is de meest competitieve regio van Europa. Dit is iets om trots op te zijn. Utrecht heeft die status mede te danken aan het vele moois op cultureel gebied. Ook in de periode van bevolkingsgroei die de provincie tegemoet gaat – 1,4 miljoen inwoners in 2040 – moet dat zo blijven. Een goed cultureel aanbod is daarvoor cruciaal, anders trekt de jonge, hoogopgeleide bevolking naar elders. Ook zal de provincie moeite moeten doen om de fysieke leefomgeving aantrekkelijk te houden. De ambitie om Utrecht de Europese ‘Culturele Hoofdstad’ van 2018 te maken sluit goed aan bij de inzet op cultuur en kennis als specialismen van de regio. De inzet en ondersteuning van de provincie is hierin van essentieel belang!

Met de speerpunten Innovatie, Inspiratie, Informatie en Identiteit geven wij invulling aan deze ambities en benoemen we de kansen en mogelijkheden voor de komende periode. Soms aanvullend op, soms in plaats van het huidige beleid constateren we dat de trends en ontwikkelingen in de samenleving ons de volgende kansen bieden:

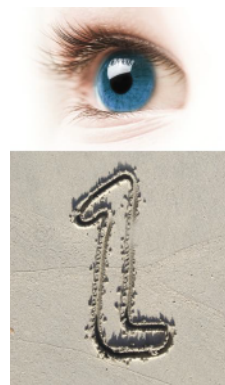
Innovatie en ondernemerschap

Gezien het huidige economisch en politieke klimaat moeten kunstproducenten minder afhankelijk worden van subsidies. De provincie biedt de sector de kans zich te vernieuwen door te helpen bij het ‘cultureel ondernemerschap’ en bij zoeken naar private financiering. Hierbij moet ook ruimte voor vernieuwing en talent blijven. Dat willen wij stimuleren met tijdelijke impulsen.

Inspiratie

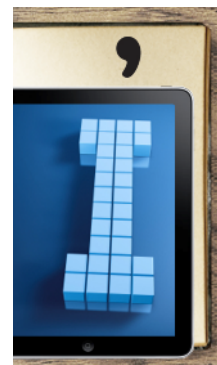
De jonge hoogopgeleide bevolking blijft hier alleen wonen als er genoeg te doen en te genieten valt. Het culturele aanbod staat onder druk door de economische crisis en landelijke bezuinigingen. De provincie moet daarom nu kiezen. Niet lappen wat het rijk laat liggen, maar ons eigen profiel verstevigen. We zetten gericht in op de sectoren waarin Utrecht excelleert: aanbod voor de jeugd en een aantal festivals. Zulke uitblinkers zijn ook nodig in het streven om Europese Culturele Hoofdstad te worden. Zonder culturele productie kan er geen sprake zijn van Culturele Hoofdstad.

Informatie

De vernieuwing in de kunsten gebeurt steeds meer digitaal. Voor Utrecht ligt hier een kans, omdat de regio toonaangevende opleidingen op dit vlak heeft en een bloeiende creatieve industrie, waaronder de game-sector. Investeren in een 'medialab', waarin de creatieve digitale sector ervaringen uitwisselt, is daarom een niet te missen kans. Dit is een voorbeeld hoe de overheid innovatie in een sector kan aanjagen.

De traditionele media blijven voorlopig van groot belang voor onafhankelijke informatievoorziening. De provincie kan dit stimuleren door RTV Utrecht, de bibliotheken, de archieven en de kranten te laten samenwerken in een zogenaamde mediaketen, zodat hun informatie beter op elkaar aansluit en toegankelijker wordt. Voor hetzelfde doel is het noodzaak om de samenwerking tussen bibliotheken te intensiveren.

Identiteit

Een groeiende regio doet aanspraak op de schaarse beschikbare ruimte – voor onder andere wonen, werken, recreatie, cultuur en landbouw. Terwijl ook juist de ruimte en het groen die er zijn zo aantrekkelijk zijn voor de bevolking. Dat vraagt om bovenlokaal toezicht en creatieve oplossingen. Hoe kunnen we er voor zorgen dat de voortdurende verandering de identiteit van het gebied niet aantast? Die vraag is cruciaal voor de leefkwaliteit van de bevolking en vraagt om de creativiteit en sensitiviteit van kunstenaars en vormgevers. We willen de verbeelding stimuleren in de integratie van kunst, erfgoed en samenleving bij het ontwikkelen van de omgeving.

